

УДК 336.71 (477)

КЛАСТЕРНА ОЦІНКА ГЕОГРАФІЧНОЇ НАЛЕЖНОСТІ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Месечко І.М. – аспірантка Національного інституту стратегічних досліджень (м. Київ)

Месечко І.М. Кластерна оцінка географічної належності іноземного банківського капіталу в Україні

В аспекті географічної належності транснаціонального банківського капіталу, який надійшов до України, була проведена кластеризація іноземних фінансових установ та зроблена оцінка їх діяльності.

Ключові слова: іноземний банківський капітал, транснаціоналізація, кластер, банківський сектор.

Месечко И.И. Кластерная оценка географической принадлежности иностранного капитала в Украине

В аспекте географической принадлежности транснационального банковского капитала, который пришел в Украину, была проведена кластеризация иностранных финансовых учреждений и сделана оценка их деятельности.

Ключевые слова: иностранный банковский капитал, транснационализация, кластер, банковский сектор.

Mesechko I. The cluster estimation of foreign capital geographical belonging in Ukraine

In the aspect of the transnational bank capital geographical belonging that came to Ukraine, the clusterization of foreign financial institutions was conducted and the estimation of their activity is done.

Keywords: foreign bank capital, transnationalization, cluster, banking sector.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси світової економічної системи призвели до того, що зараз фінансові ринки різних країн не функціонують в ізоляції один від одного, оскільки вони перебувають у постійній взаємозалежності, взаємовпливі та взаємодії між собою. Як наслідок, це призвело до появи транснаціонального капіталу в національних банківських системах. Через проникнення іноземного капіталу в фінансовий сектор вітчизняної економіки формується транскордонний ринок банківських послуг [1, с. 18]. Національний банківський сектор зараз активно залучений до інтеграційних процесів, потенціал яких тільки починає використовуватися. В 2013 р. на ринку банківських послуг України присутні 18 країн-інвесторів. З огляду на це, особливого значення набуває посилення нагляду за діяльністю ТНБ на консолідованій основі. Державі необхідно вести обережнішу політику відкритості національного банківського сектора по відношенню до іноземних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади та практичні напрацювання щодо виявлення основних тенденцій транснаціоналізації в банківських системах різних країн досліджуються як у світовій, так і у вітчизняній науковій літературі. В контексті цієї проблематики необхідно виділити роботи зарубіжних учених Дж. Данієла, Е. Крокетта, П. Кругмана, К. Ліндгрена, Ф. Ліса, Л. Мауєра, М. Обстфельда, Л. Радебу, П. Роуза, Дж. Сакса, С. Фішера, Е. Шенга та ін. Помітний вплив на поглиблення підходів до аналізу діяльності іноземних банків в умовах транснаціоналізації вітчизняного банківського сектору справили роботи українських економістів, серед яких Л. В. Варода, Т.А. Васильєва, Ж.М. Довгань, І. І. Д'яконова, Л. М. Єріс, О.В. Козьменко, Р. В. Корнилюк, Я. О. Костюченко, Т.Г. Кубах, А.А. Мещеряков, В.А. Федосова та ін.

Виділення не вирішеної проблеми. У той же час, не дивлячись на отримані результати, накопичений досвід, не вирішеним остаточно залишається питання кластеризації банківських установ з іноземним капіталом за країнами походження з метою оцінки специфіки їх діяльності в фінансовому секторі України.

Мета наукової статті - кластеризація банків з транснаціональним капіталом у фінансовому просторі України.

Результати дослідження. Фінансова транснаціоналізація здійснює суттєвий вплив на національний банківський сектор, що проявляється в потребі транскордонної координації та гармонізації української системи регулювання банківської діяльності. Зважаючи на ступінь відкритості вітчизняної економіки, український банківський сектор переживає прискорення інтеграції в зв'язку з процесами транснаціоналізації, тобто розширення присутності іноземного капіталу в національній фінансовій системі. Важливим чинником подальшого розвитку банківського сектору України є прихід транснаціональних банків (ТНБ) з належною репутацією [2, с.157]. Слід зазначити, що банки з іноземним капіталом контролюють велику частину фінансового сектору України. Оскільки ці комерційні установи є досить потужними, то вони витісняють середні та малі вітчизняні банки, розширюючи свою частку на ринку банківських послуг, що свідчить про значну ефективність їх діяльності на національному ринку.

Головним чинником виходу ТНБ на новий ринок є можливість отримати прибуток. Чим краще виглядають перспективи зростання ВВП, тим більшим буде прагнення ТНБ з'явитися на цьому ринку банківських послуг. Додатковим чинником є конкурентне середовище на місцевому фінансовому ринку. Чим менше розвинутий та ефективний місцевий банківський сектор, тим більшою буде зацікавленість ТНБ в цьому ринку [3, с. 259]. Отже, приходу транснаціонального капіталу сприяли як зовнішні, так і внутрішні чинники (табл. 1).

Таблиця 1.

Внутрішні та зовнішні чинники транснаціоналізації національного банківського сектору

(складено на основі [4, с. 99], [5, с. 3])

Внутрішні передумови транснаціоналізації банківського сектору України:	Зовнішні передумови експансії іноземного капіталу в національну банківську систему:
➤ структурна розбалансованість української банківської системи;	❖ процеси фінансової глобалізації та транснаціоналізації в світі;
➤ низька конкурентоспроможність національного банківського сектору;	❖ завершення переділу ринку банківських послуг в країнах Центральної та Східної Європи;
➤ обмежена кількість фінансово-надійних банків в Україні, слабкість банків з вітчизняним капіталом;	❖ експансія банківського капіталу з ринків, які перенасичені фінансовими ресурсами, промислово розвинутих країн;
➤ залучення додаткових фінансових ресурсів;	❖ пошук нових ринків;
➤ високі темпи зростання попиту на банківські послуги.	❖ високий рівень конкуренції в країнах базування ТНБ; ❖ низький рівень прибутковості на внутрішньому ринку материнського банку.

Розвиток банківського сектору України в аспекті транснаціоналізації вітчизняної фінансової системи

I етап - 2001–2003 рр. – функціонування національної банківської системи на основі власного капіталу. Вітчизняний банківський сектор формувався на принципах залучення національного капіталу в ресурсну базу банків і трансформацію цього капіталу на потребу національної економіки. В 2004 р. структура капіталу банківської системи України складала: 10% - іноземного капіталу та 90% - вітчизняного капіталу.

II етап – 2005-2008 рр. – стадія гіперзростання, активна експансія транснаціонального капіталу банківського сектору України.

Рівень іноземного капіталу в національній банківській системі досягає 40%, що обумовлено відкритістю фінансової системи для міжнародного капіталу. Через інтеграцію вітчизняного банківського сектору до міжнародних ринків капіталу зовнішня заборгованість банків стрімко зростає та досягає на 01.01.2009 р. більше 39 млрд. дол. США. Якщо розглядати цей період в контексті фінансової безпеки держави, то необхідно зазначити, що банківська система функціонувала не на користь національного розвитку, а здебільшого задовольняла інтереси ТНБ. Ця тенденція проявлялася шляхом захоплення споживчого ринку країни, що призводить до деформації внутрішнього виробництва.

III етап – 2008-2010 рр. – «кризова яма» для банківської системи України. Банки, які підконтрольні іноземним установам, значно ускладнили процес економічної кризи країни через свою політику споживчого кредитування (57% загальної кредитної заборгованості належала банкам з іноземним капіталом, значна частина яких була надала фізичним особам на споживчі цілі). Отже, розгортання фінансової кризи в національній економіці було посилено неконтрольованим зростанням частки іноземного капіталу в банківському секторі.

IV етап – 2010-по теперішній час - досягнута нестабільна рівновага [6, с. 157-162]. Намітилася тенденція виходу деяких ТНБ з вітчизняного банківського сектору, що обумовлюється низькими темпами розвитку фінансового сектору в Україні та нестабільним економічним положенням материнських банків в країнах Європейського Союзу (ЄС).

На етапі входження ТНБ на український ринок банківських послуг їх діяльність була спрямована на обслуговування цільових клієнтів із країни базування, які мали вищу платоспроможність, аніж великі вітчизні компанії, а також на здійснення спекулятивних операцій з ОВДП. Зараз відбулися зміни в загальній стратегії діяльності ТНБ відносно банківського сектору України – більшість банків з іноземним капіталом переорієнтувалися на роздрібний ринок, зокрема на сегменти іпотечного та споживчого кредитування населення [4, с.100]. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектору України є двоступеневим, тобто після досягнення певного проміжного «порогу», поява нових банківських установ різко посилює всі наявні та приховані ефекти від присутності ТНБ. Залучення іноземного капіталу обумовлює появу серйозних проблем не лише для банківського сектору приймаючої країни, але й для галузевої структури національної економіки та фінансової безпеки держави в цілому [7, с. 28]. ТНБ збільшили вплив на сектор капітального фінансування та на світові фондові ринки, що призвело до посилення їх впливу на діяльність центральних банків.

Транснаціоналізація банківського сектору України передбачає додаткові ресурси для активних операцій, кредитування вітчизняної економіки та громадян, прихід зарубіжного передового досвіду роботи та управління банківськими установами, ведення банківського бізнесу, нові банківські технології, автоматизація банківських процесів. Проте, в процесі надходження іноземних інвестицій існує небезпека для національної економіки [8, с. 76]. Головними аргументами проти транснаціоналізації національного банківського сектору виступають загроза потенційної втрати контролю над банківськими установами та вітчизняною економікою в цілому.

Щоб зробити оцінку діяльності іноземних фінансових установ в банківському секторі України була проведена їх кластеризація (рис. 1).

З англійської мови термін «cluster» перекладається як група, скупчення, зосередження. Кластер – це також економічний термін, що означає фізично близьке розташування логічно пов'язаних об'єктів у межах однієї економічної галузі. Теорія кластерів базується на дослідженнях М. Портера та М. Енрайта. Майкл Портер визначав кластери як зосередження в географічному регіоні взаємопов'язаних підприємств і установ в межах окремої галузі.

На 01.01.2013 р. в національній фінансовій системі діяло 53 установи, які перебували під контролем іноземного інвестора. У результаті реалізації процедури кластерного аналізу банків України, усі фінансові установи з іноземним капіталом були розбиті на п'ять кластерів. В основу кластеризації було покладено географічний принцип. Отже, побудова кластерів була пов'язана з певною територією – країною належності материнського банку. Групи банків з іноземним капіталом, які діють у вітчизняній банківській системі:

- ❖ **європейський кластер** – 24 фінансові установи, з них - 23 з ЄС, та 1 – зі Швейцарії;
- ❖ **кластер СНД** – до складу входить 9 банків з двох країн (Російська Федерація та Казахстан);
- ❖ **офшорний кластер** – 9 банківських установ з Кіпру;
- ❖ **спільний кластер** – 6 банків, де власником істотної участі у банку є дві країни;
- ❖ **X-кластер** – 5 фінансових установ з США (3), Туреччини (1) та Грузії (1).

європейський кластер							
№	Код і назва країни-інвестора	% у статутному капіталі	Група	№	Код і назва країни-інвестора	% у статутному капіталі	Група
1	276 Німеччина	96,06	II	1	826 Британія	51,00	IV
2	ПАТ «БАНК ФОРУМ»	100,00	IV	2	ПАТ «Свадлікомбанк»	100,00	II
3	ПАТ «Дойче Банк ДБУ»	12,96	IV	3	616 Польща	99,57	III
4	ПАТ «БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА»			4	ПАТ «КРЕДІТБАНК»	99,06	IV
1	940 Австрія	96,37	I	1	ПАТ «Дельта Банк»		
2	ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»	26,27	I	2	300 Греція		
3	ПАТ «УКРСОЦБАНК»	89,97	I	1	ПАТ «ПРЕУС БАНК МКБ»	99,99	III
4	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ІДЕА»	11,07	III	2	ПАТ «АСТРА БАНК»	100,00	IV
5	ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»	99,92	IV	1	752 Швеція	99,99	III
1	528 Нідерланди	100,00	II	2	ПАТ «Свадліан»	99,89	IV
2	ПАТ «ФІНТ Банк Україна»	99,97	II	1	380 Італія		
3	ПАТ «Універсал Банк»	100,00	IV	1	ПАТ КБ «ПРАВЕКС-БАНК»	100,00	II
1	250 Франція	99,99	II	1	348 Угорщина	100,00	II
2	ПАТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК»	98,10	IV	1	ПАТ «ОТП Банк»		
				1	756 Швейцарія		
				1	ПАТ «Український будівельно-кредитний банк»	37,14	IV

кластер СНД				офшорний кластер			
1	643 Російська Федерація	97,85	I	1	196 Кіпр	24,99	I
2	ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк»	99,97	I	2	ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «ПРИВАТБАНК»	100,00	II
3	ПАТ «ВТБ Банк»	100,00	I	3	ПАТ «БАНК КРЕДІТ ДНІПРО»	39,97	II
4	ПАТ «ДОЧІНЦЬ БАНК СБЕРБАНКУ РОСІЇ»	4,24	II	4	ПАТ «Банк «Кітська Русь»	100,00	III
5	ПАТ «ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК»	100,00	IV	5	ПАТ «ДВІ БАНК»	99,88	III
6	ПАТ «Банк Русской Стандарт»	99,93	IV	6	ПАТ «МАРФІН БАНК»	100,00	III
7	ПАТ «БМ Банк»	96,48	IV	7	ПАТ «Павітум Банк»	22,79	IV
8	ПАТ «Банк Петрокоммерц-Україна»	100,00	IV	8	ПАТ «Банк Кіпру»	34,19	IV
9	398 Казахстан	49,99	II	9	ПАТ «Коммерційний банк «Експозіто»	100,00	IV
1	ПАТ «БТА БАНК»			1	ПАТ «БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ»		

X-кластер				спільний кластер			
1	268 Грузія	19,40	IV	1	196 643 Кіпр/РФ	80,1/19,9	I
2	ПАТ Банк «Персиф»			2	ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	15/15	III
3	792 Туреччина			3	826 276 Британія/Німеччина	15,22/84,78	IV
1	ПАТ «БЕСТ ФАЙНЕНС І КРЕДІТ БАНК»	95,00	IV	4	ПАТ «ПРОКРЕДІТ БАНК»	76,5/23,5	II
2	840 США	30,11	I	1	196 372 Кіпр/Франція	85/15	I
1	ПАТ «Дельта Банк»	100,00	III	2	250 826 Франція/Британія		
2	ПАТ «Стібанк»	4,21	IV	3	«УкрСітіБанк»		
3	ПАТ Банк «Смердак»			4	643 196 РФ/Кіпр	82,22/7,37	IV
				5	«Експозіто»		

Рис. 1. Кластеризація банків із іноземним капіталом в фінансовому секторі України на 01.01.2013 р. (розробка автора)
Той факт, що до європейського кластеру увійшла найбільша кількість банків з іноземним капіталом (23 фінансові установи),

свідить про особливу зацікавленість в контролі над українським банківським сектором фінансових інститутів з ЄС. В європейському кластрі частка активів банків, які перебувають під контролем ТНБ з Австрії, складає 49% (5 комерційних банків - ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «УКРСОЦБАНК», ПАТ «КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК «НАДРА», ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», ПАТ «ФОЛЬКСБАНК»).

В кластрі СНД частка активів російських банків складає 95%. Аналізуючи структуру акціонерного капіталу дочірніх банків цієї країни, необхідно відзначити присутність високої частки державної власності. Материнська компанія «ВТБ» банку прямо підпорядкована уряду, а «Дочірнього банку Сбербанку Росії» - Центральному банку Росії. Ключовим акціонером «Банка Москви», що контролює «БМ Банк», є уряд Москви. «Внешнекомбанк» - це державна корпорація, наглядову раду якої очолює прем'єр-міністр Російської Федерації. «Внешнекомбанк» розглядається російським урядом, як національний банк розвитку, фінансовий посередник між державою та бізнесом, інструмент реалізації державної економічної політики, для вирішення задач, серед яких підтримка її експортної продукції. Активне вкладання коштів у нерентабельний банківський бізнес та швидке зростання частки банків із російським капіталом в національному банківському секторі зі сторони ТНБ даної країни свідчить про те, що вони керуються не тільки економічними інтересами, але й геополітичними цілями їх власників (в особі держави).

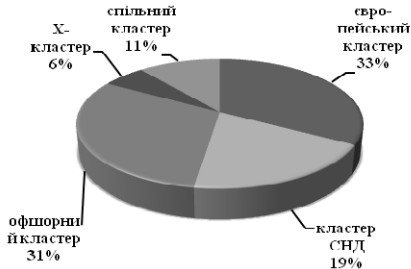

Рис. 2. Активи українських банків, які підконтрольні іноземним інвесторам на 01.01.2013 р., %

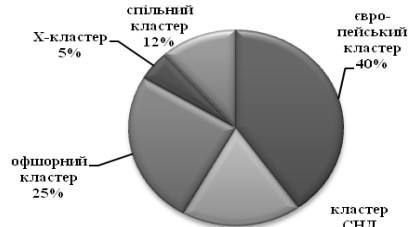

Рис. 3. Власний капітал банків з іноземним капіталом на 01.01.2013 р., %

(розраховано на основі [10,11])

Таким чином, суттєва частка іноземних банківських активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій - Росії та Австрії. Свою роль в процесі захоплення вітчизняного банківського ринку відіграли спільність історичного минулого та геополітичні амбіції урядів даних держав.

Загроза для фінансової безпеки держави в тому, що через кризові тенденції самі ТНБ поступово переходять під опосередкований контроль урядових структур. Отже, політика українських банків з іноземним капіталом відобразить інтереси не стільки космополітичних власників глобальних корпорацій, а конкретних національних держав [9].

В офшорному кластрі знаходяться банки з однієї країни - Кіпру. Дана країна не увійшла до європейського кластеру, що обумовлено частим використанням цієї офшорної зони для реінвестицій національного капіталу з метою оптимізації податків.

До спільного кластеру увійшли ті банківські установи, які перебувають під контролем двох країн. В цій групі три банки мають співвласників з Кіпру (ПАТ «АЛЬФА-БАНК», ПАТ «Кредитпромбанк», ПАТ «Енергобанк»).

До складу X-кластеру входять банки, з іноземним капіталом, які не увійшли до попередніх груп. Їх частка на ринку банківських послуг України є незначною (ПАТ БАНК «Перший» (Грузія), ПАТ «ВЕСТ ФАЙНЕНС І КРЕДІТ БАНК» (Туреччина), ПАТ «Дельта Банк» (США), ПАТ «Сітібанк» (США), ПАТ Банк «Контракт» (США)).

На 01.01.2013 р. під контролем європейського кластеру знаходилося 33% активів та 40% власного капіталу банків з іноземним капіталом; частка офшорного кластеру в активах - 31%, а у власному капіталі - 25% відповідно; кластер СНД володіє 19% активів та 18% власного капіталу банків, які перебувають під контролем іноземного інвестора; на 6 банків спільного кластеру припадає 11% активів та 12% власного капіталу; X-кластер має 6% активів та 5% власного капіталу іноземних банків, які діють в Україні (рис. 2, 3).

Найбільша частка прибутків від діяльності банків з іноземним капіталом в 2013 р. припадала на офшорний кластер - 42%, частка кластеру СНД - 29%, фінансовий результат X-кластеру - 16%, прибутки європейського кластеру - 11% від діяльності банків, які підконтрольні іноземним інвесторам, частка спільного кластеру - 2% (рис 4).

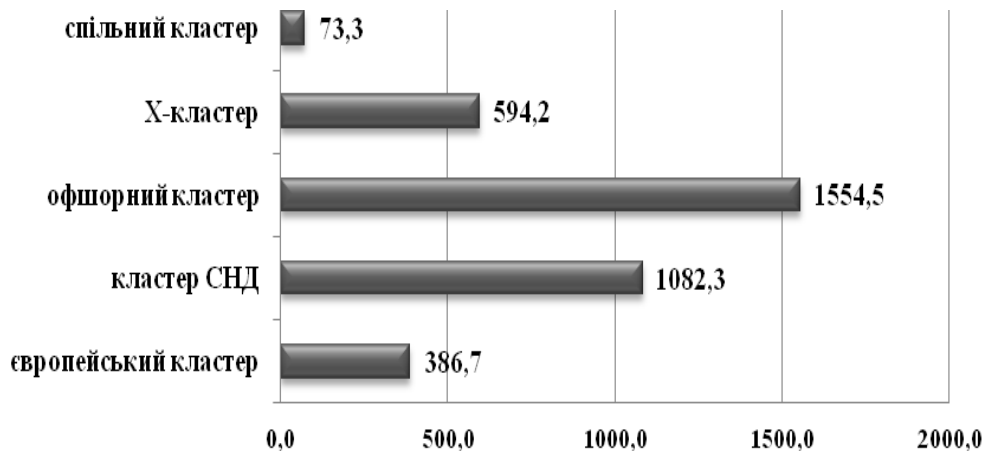

Рис. 4. Фінансові результати українських банків, які підконтрольні іноземним інвесторам на 01.01.2013 р., млн. грн. (розраховано на основі [10,11])

Найвищу рентабельність активів та капіталу на 01.01.2013 р. демонстрували X-кластер (ROA = 0,0259 та ROE = 0,1406) й офшорний кластер (ROA = 0,0019 та ROE = 0,0738) (рис. 5).

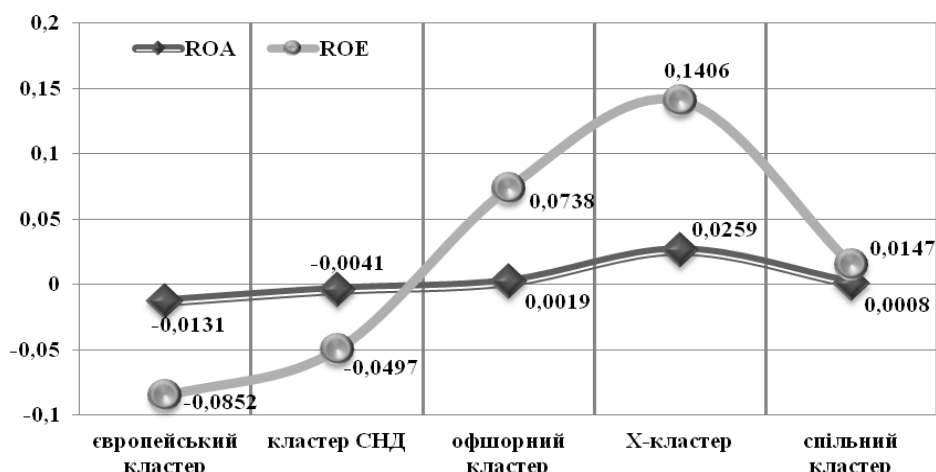

Рис. 5. Рентабельність активів та капіталу в банках з іноземним капіталом на 01.01.2013 р. (розраховано на основі [10,11])

Проблема. Аналізуючи специфіку транснаціоналізації банківського сектору, необхідно відзначити існування структурних ризиків «залежного розвитку» та обумовлене цим загострення проблем економічного, політичного та соціального характеру. Формальні та неформальні цілі й орієнтири діяльності ТНБ не обов'язково збігаються з національною стратегією соціально-економічного розвитку приймаючої країни. Зважаючи на інституційну слабкість та структурну відсталість вітчизняної економіки, можливість деформованого розвитку в даному контексті є реальною. ТНБ завжди інвестують виключно в ті галузі економіки, які гарантують найвищий рівень прибутку та безпеки, отже, деякі сфери національної економіки не будуть мати можливості отримати кредити.

Негативні наслідки транснаціоналізації банківського сектору України:

- концентрування зусиль ТНБ на досягненні своїх цілей, що не завжди співпадають із пріоритетами економічного розвитку України;
- ускладнення банківського нагляду за діяльністю філій ТНБ;
- обмеження доступу національних позичальників до внутрішніх заощаджень;
- підвищення ймовірності відтоку вітчизняного капіталу з країни;
- підвищення вразливості вітчизняного банківського сектору України від коливань на світових фінансових ринках;
- існування загрози фінансовій безпеці держави.

Необхідно підкреслити, що посилення доларизації в Україні обумовлено відносною дешевизною та легкістю доступу до зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Кредитування населення в іноземній валюті для купівлі імпортних товарів призводить до погіршення як зовнішнього, так і внутрішнього товарно-грошового балансу, падіння попиту на продукцію вітчизняних виробництв, які орієнтовані на внутрішній ринок [7, с. 28-29]. Отже, для національної економіки існує ризик «обвальної» глобалізації вітчизняної господарської системи та втрати економічного суверенітету держави.

Слід наголосити, що офіційні дані не завжди відображають реальну картину приступності іноземного капіталу в національному банківському секторі. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банком з іноземним капіталом вважається банк, у якому частка капіталу, що належить принаймні одному нерезиденту, перевищує 10%. Якщо ж засновниками є кілька іноземних фізичних чи юридичних осіб, кожна з яких окремо володіє часткою, меншою ніж 10%, такий банк не вважається іноземним, хоча сумарна частка іноземних власників вища за «критичну». Якщо банк, засновником якого є юридичні особи, зареєстровані іноземцями на території України, то він також вважається вітчизняним. Отже, в реальності транснаціональний капітал контролює значно більшу за офіційну частку вітчизняного банківського сектору. Питома вага іноземного капіталу в національному банківському секторі вимірюється часткою банків із іноземним капіталом у загальній кількості банківських установ, а також участю в активах, кредитних вкладеннях та депозитах. Необхідно відзначити, що ці показники оцінюються без урахування транскордонних операцій, завдяки яким реальна частка ТНБ на ринку банківських послуг України значно більше [5, с. 5-6].

Рекомендації. На державному рівні необхідно вжити кардинальних заходів щодо підтримки національного банківського сектору, оскільки транснаціональні процеси можуть підірвати фінансову безпеку країни та економічну незалежність України в цілому. Механізм захисту фінансової стабільності вітчизняного банківського сектору повинен мати економічну межу оптимального впливу зарубіжного капіталу на українські банківські установи, з метою уникнення витіснення вітчизняних банків іноземними установами зі сфери кредитування великих підприємств, передусім у сировинних галузях, що є дуже небезпечним [8, с. 76]. Українська економіка є надзвичайно відкритою. Це свідчить про те, що прагнучи досягти стабільності в державі, потрібно розвивати внутрішній ринок.

Специфіка діяльності банків з іноземним капіталом полягає в тому, що вони демонструють за багатьма ознаками вищу конкурентоспроможність порівняно з вітчизняними фінансовими установами, відбивають найвищих клієнтів, здійснюють географічну експансію в найпривабливіші регіони, на початкових етапах діяльності мало працюють із фізичними особами [12, с. 141]. Вітчизняні банки можуть втратити свою частку ринку, оскільки через низький рівень капіталізації їх витісняють ТНБ. Економічне зростання держави затримується через недостатність фінансових ресурсів в банківському секторі. Якщо збільшити рівень капіталізації, банківські установи підвищать свою конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, та забезпечать фінансову стабільність національної економіки.

Переваги банків з іноземним капіталом над вітчизняними банківськими установами

- Транснаціональний капітал не має витрат щодо неформальних обов'язків перед політичними структурами та участю в тінкових механізмах. Тобто приплив іноземного капіталу є своєрідною протидією корупції та сприяння легалізації заробітної плати.
- Результати діяльності банків із іноземним капіталом свідчать про їх певні системні переваги, а саме норматив адекватності регулятивного капіталу та рентабельність в цих фінансових установах вищі, ніж по системі в цілому, а частка недоходних активів менша.
- Вітчизняні банки є неконкурентоспроможними з позиції капіталізації та рівня собівартості банківських послуг.
- Банки з національним капіталом не мають вираженої спеціалізації, тобто більшості фінансових установ є універсальними. Використовуючи цю ситуацію, транснаціональний капітал входить на ринок банківських послуг України, створюючи «галузеві» банки. Наприклад, у сегменті експрес-кредитування з'являється Home Credit, що купує «ПриватІнвестбанк», «Агробанк» і кредитний союз «ПриватКредит».
- ТНБ мають чимало кредитних, депозитних, розрахункових та інших інструментів, а банки з вітчизняним капіталом ще слабо їх опанували [13].

Таким чином, необхідно наголосити, що не можливо оцінити роль іноземних банків в національному банківському секторі як

однозначно позитивну чи однозначно негативну.

Позитивний аспект діяльності ТНБ – в період зростання національної економіки іноземні банківські установи покращили низку показників – відбулося підвищення рівня капіталізації вітчизняної банківської системи; розширення асортименту банківських послуг; зростання темпів кредитування; поліпшення якості банківських послуг.

Негативний аспект діяльності ТНБ – оскільки закордонні банки передусім діяли у власних комерційних інтересах, тим самим забезпечуючи необхідний рівень прибутковості, зниження відсоткових ставок не відбулося. При збереженні достатньо високої вартості своїх послуг банкам, які перебувають під контролем іноземного інвестора, вдалося захопити частку національного ринку банківських послуг. Підвищення ризику залежного розвитку вітчизняної фінансової системи та держави в цілому обумовлено зростанням частки іноземного капіталу [3, с. 262].

Висновки. Глобалізаційні процеси у світовому економічному просторі та міжнародних економічних відносинах призводять до проникнення іноземного капіталу в банківський сектор тієї чи іншої країни. Експансія транснаціональним капіталом національних ринків банківських послуг та посилення впливу ТНБ на розвиток фінансових систем приймаючих країн є характерними ознаками прояву міжнародної інтеграції. Отже, Україні необхідно управляти процесами входження ТНБ на вітчизняний ринок банківських послуг, регулювати їх діяльність у тих напрямках, які відповідають інтересам економіки, забезпечують стабільність функціонування національного банківського сектору.

В роботі був зроблений розподіл за країнами походження банківських установ, які перебувають під контролем транснаціонального капіталу, на п'ять кластерів – європейський, кластер СНД, офшорний, спільний, X-кластер. На основі кластеризації була проведена оцінка діяльності іноземних банків. Слід відзначити, що більша частина активів та власного капіталу банків з транснаціональним капіталом належала європейському кластеру, велика частка прибутків від діяльності іноземних фінансових установ припадала на офшорний кластер. Дослідження географічної належності іноземного банківського капіталу, що надійшов до України, свідчить, що частка кластеру СНД, а саме російського капіталу, зростає найшвидшими темпами, тобто відбувається експансія російських банків національної банківської системи. Швидке зростання частки російських фінансових установ на вітчизняному ринку банківських послуг обумовлюється геополітичними цілями їх власників.

Пріоритетними напрямками регулювання транснаціоналізації в фінансовому секторі України є жорсткість регулювання банківської справи, суворий нагляд за банківською діяльністю та надійна капітальна база.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Д'яконова І. І. Дослідження сучасних процесів M&A в міжнародній банківській справі [Текст] / І. І. Д'яконова, Я. О. Костюченко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2011. – Вип. 1(10). Ч. II. – С. 18-26.
2. Гусев Я.О. Маркетингові інновації банків з іноземним капіталом в Україні /Я.О. Гусев // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. - №3. – С. 151-158.
3. Подчесова В. Іноземний капітал на банківському ринку України / В. Подчесова, Ю. Сидоренко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2(7). – С. 257-263.
4. Козьменко О.В. Експансія іноземного капіталу в банківську систему України: загрози і можливості / О.В. Козьменко, Т.А. Васильєва // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. - №2(8). – С.98-102.
5. Кубах Т.Г. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу у банківському секторі України / Т.Г. Кубах // Культура народів Причорномор'я. – 2009. - №157. – С. 86-89.
6. Єріс Л. М. Комплементарний аналіз розвитку банківської системи України [Текст] / Л.М. Єріс // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць / ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2011. – Вип. 32. - С. 154-163.
7. Довгань Ж.М. Позитивні та негативні наслідки впливу іноземного капіталу на стійкість банківської системи України / Ж.М. Довгань // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2011. - №1 (10). – С. 25-30.
8. Варода Л. В. Аналіз механізму формування власного капіталу банківських установ / Л. В. Варода // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2010. - Т. 30. - С. 69-79.
9. Корнилюк Р. Українські банки в тенетах іноземного капіталу / Р. Корнилюк // Економічна правда - 12.05.2009. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/publications/2009/05/12/192705/view_print/
10. Інформація про власників істотної участі у банку за станом на 01.04.2012. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ - Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51343>.
11. Дані фінансової звітності банків України за станом на 01.01.2013. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ - Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
12. Федосова В.А. Іноземний капітал у банківському секторі України: переваги та загрози / В.А. Федосова, О.Г. Михайленко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». – 2011. - Вип. 3 (10/2) – С. 139-144.
13. Мещеряков А.А. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України та шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків /А.А. Мещеряков // Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка. – 2009. - №2(42). – С. 30-34.

УДК 338.486(477)(045)

РОЛЬ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Мітющкіна Х.С., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки Маріупольського державного університету

Мітющкіна Х.С. Роль готельно-ресторанного господарства в підвищенні конкурентоспроможності регіонів.

В статті досліджено можливості підвищення конкурентоспроможності економіки старопромислових регіонів за рахунок її диверсифікації. Узагальнення зарубіжного досвіду реструктуризації економіки проблемних територій, дозволило виявити найбільш пріоритетні галузі, зокрема туристичну. Визначено, що за існуючих умов, для підвищення конкурентоспроможності проблемних регіонів України необхідно активізувати галузі невиробничої сфери, до яких зокрема відноситься готельно-ресторанне господарство. Оцінено сучасний стан готельно-ресторанного господарства Донецького регіону та доведено необхідність його модернізації та подальшого розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, старопромислові регіони, диверсифікація економіки, туристичне й готельно-ресторанне господарство, туристичний потенціал.

Мітющкіна Х.С. Роль гостиннично-ресторанного господарства в підвищенні конкурентоспроможності регіонів.

В статье исследованы возможности повышения конкурентоспособности экономики старопромышленных регионов за счет ее диверсификации. Обобщение зарубежного опыта реструктуризации экономики проблемных территорий позволило выявить наиболее